Jean-Claude Burgelman

REPLIEK OP HET ARTIKEL VAN J. VELDEKENS EN J.R. DE KRIEK. (*)

In de twaalfde aflevering van deze *Cahiers-Bijdragen* verscheen een zogenaamde «toelichting» vanwege J. Veldekens en J.R. De Kriek (1) op mijn artikel *Het belang en de betekenis van de oorlog voor het Belgische omroepbestel* (2).

Persoonlijk kan ik elke dialoog die naar aanleiding van wetenschappelijk onderzoek op gang komt alleen maar toejuichen. Op voorwaarde dan wel dat die dialoog op de normale of geijkte wijze verloopt. Hier is dat niet het geval aangezien, om welke reden ook en tegen elke akademische en wetenschappelijke geplogenheid in, mij niet de kans is geboden een repliek op deze toelichting in hetzelfde nummer van de *Cahiers-Bijdragen*, weer te geven. Dit lijkt mij niet de normale gang van zaken omdat de teneur van deze «toelichting», die op geen enkele manier aan de minimale wetenschappelijke criteria beantwoordt (ondersteuning met bronnenmateriaal bijvoorbeeld), weinig sereen is. In feite is het artikel van J. Veldekens en J.R. De Kriek een goede illustratie van de problemen waarmee de *oral history* heeft te maken, omdat namelijk enkel vanuit persoonlijke herinneringen van rechtstreekse betrokkenen (in dit geval *Samoyède*) een poging tot weerlegging werd geschreven van mijn uitvoerig met dokumenten gestaafde analyse. Dat is trouwens de reden waarom ik in mijn proefschrift doelbewust de *oral history* als metode heb gemeden.

Nu is het probleem dat aktoren van de meest recente geschiedenis enkel hun herinnering als referentiepunt nemen, een probleem waar elk hedendaags historisch werk wel vaker mee te maken heeft wanneer de aktiviteiten van betrokkenen niet in een hagiografisch perspektief worden geanalyzeerd. Dat gebeurt bijvoorbeeld wel in het boek van G. Boon, dat expliciet een hagiografie wil zijn van het radio-verzet en dat beide auteurs

---

(*) Met deze repliek van de auteur wordt de polemiek over zijn artikel afgesloten.

(1) J. VELDEKENS en J.R. DE KRIEK, *Toelichting bij het artikel: Het belang en de betekenis van de oorlog voor het Belgische omroepbestel*, in *Cahiers-Bijdragen*, nr. 12, mei 1989, p. 229-239.

(2) J-C. BURGELMAN, *Het belang en de betekenis van de oorlog voor het Belgisch omroepbestel*, in *Cahiers-Bijdragen*, nr. 11, maart 1988, p. 161-186.

dan ook met instemming citeren als het werk dat *Samoyède* wèl in het juiste perspektief plaatst (3).

Maar aangezien beide auteurs het bovendien ook nog nodig achten een moedwillige beschuldiging van mijn wetenschappelijke integriteit aan hun weinig gefundeerde poging tot weerlegging van mijn onderzoek toe te voegen, zie ik mij genoodzaakt hier kort op te reageren (4).

In het besluit van hun «toelichting» staat, bij wijze van samenvatting van hun kritiek en ter illustratie van de teneur van hun standpunt, het volgende te lezen: «Tot onze (= Veldekens en De Kriek) spijt moeten wij vaststellen dat J.C. Burgelman een verkeerd beeld van het verzet en de rol van *Samoyède* geeft en dat hij niet helemaal te goeder trouw is. Hij baseert zijn proefschrift alleen op die dokumenten die zijn persoonlijke visie bevestigen en andere dokumenten, waar hij ook over kon beschikken, heeft hij niet geraadpleegd» (p. 239).

Nu is het een veel gehanteerde retorische strategie om een bepaalde analyse aan te vallen door eerst het uitgangspunt van die analyse verkeerd voor te stellen en dan de verkondiger ervan te bekritizeren omdat zijn initiële bewijsvoering niet overeenstemt met het door de critici gelezen uitgangspunt. Mijn proefschrift had absoluut niet de bedoeling de verzetsbeweging *Samoyède* op zich te bestuderen, laat staan er de geschiedenis van te schrijven. Dat de auteurs het tegendeel beweren is dus hun zaak. Maar hadden zij de moeite genomen mijn proefschrift te bekijken, dan hadden ze kunnen vaststellen dat het aspekt *Samoyède* daarin maar een fraktie van de analyse vormt (ongeveer 2 % van het hele werk). Opzet van mijn proefschrift was niet wat de auteurs beweren, maar was de vraagstelling naar hoe het Belgisch politiek bestel het omroepsysteem beïnvloedde en dat voor de periode 1944-1960. Hiertoe moest met betrekking tot de oorlogsperiode, die ik gezien het geselekteerde tijdsbestek uiteraard moest bekijken, vooral de vraag worden gesteld waarom het vooroorlogse omroepsysteem zo nadrukkelijk van het naoorlogse verschilde. En het is in dat verband dat *Samoyède* van belang is omdat, zoals in mijn boek ook wordt aangetoond, de privé-zenders van voor de oorlog er zich in manifesteerden én van die aktiviteit na de oorlog gebruikt maakten om te pogen terug als privé-zender aktief te zijn. Anders gezegd, is het verhaal over Samoyède in mijn analyse alleen van belang om aan te tonen hoe de omroepverantwoordelijken ten opzichte van het nationale omroepbestel stonden. Dát heb ik gepoogd aan te tonen en dat staat bovendien letterlijk in de aanhef van mijn artikel in de *Cahiers-Bijdragen* te lezen.

---

(3) G. BOON, *De Belgische Radio-omroep tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Wommelgem, Den Gulden Engel, 1988.

(4) Uitvoerige weerlegging van hun kritiek zou alleen maar tot reproduktie leiden van het derde hoofdstuk van mijn boek, J.C. BURGELMAN, *Omroep en politiek in België*, Brussel, BRT, 1990.

Dat de auteurs van de «toelichting» niet akkoord gaan met mijn omroeppolitieke interpretatie is hun zaak. Maar hun verwijt dat ik het verzet van *Samoyède* op zich doelbewust in een verkeerd daglicht plaats, is dus gewoonweg misplaatst omdat het niet het opzet van mijn artikel was. Terloops opgemerkt, het blijft wel een verkeerde interpretatie van de auteurs van de «toelichting» dat *Samoyède* niet door de privé-zenders werd gebruikt om na de oorlog hun eisen meer kracht bij te zetten. Zo haal ik in mijn boek, maar dat staat ook allemaal in mijn origineel proefschrift te lezen, de oprichting aan van het *Syndicat Belge de Radiodiffusion Privée* (2 september 1947) dat, naar eigen zeggen, uit een 70 tal ex-*Samoyède*-medewerkers bestond, en dat zich exclusief inzette voor de reïntroduktie van deze zenders. Dat daarbij het argument van het verzet werd gehanteerd, zelfs door mensen als J. Boon, is simpelweg een feit.

Het tweede verwijt van de «toelichting», dat slechts selektief het bronnenmateriaal werd bestudeerd en dat niet alle beschikbare bronnen zijn nagegaan, is kompleet gratuite kritiek. Zeker wanneer dat wordt geuit in een artikel waar op geen enkel punt van wat de auteurs beweren ook maar één referentie wordt gebruikt. Zoals in de inleiding van mijn proefschrift staat, maar zoals ik dat ook reeds in andere artikels die de auteurs desnoods ook hadden kunnen nalezen heb geschreven (5), werden alle beschikbare bronnen nagegaan. Ik heb meer dan 12 maanden alleen al vertoefd in het omroeparchief, dat omzeggens volledig werd nagegaan, maar heb daarnaast ook nog eens alle beschikbare zuil-, partij- en andere bronnenverzamelingen gekontroleerd. Ongetwijfeld zullen er wel ergens belangrijke bronnen zijn die ik niet heb gezien of die pas na 1986 (jaar waarop ik mijn opzoekingswerk voltooide) zijn openbaar gemaakt. Maar mocht dat zo zijn — een probleem dat nu eenmaal inherent is aan elk historisch onderzoek — dan moet opgemerkt worden dat de auteurs de bronnen die ik zogezegd niet zou hebben gezien, ook niet opgeven. Bovendien is het zo dat de meest belangrijke bronnen die in het boek van G. Boon staan — en die volgens de auteurs essentieel waren voor mijn onderzoek, maar die ik niet had kunnen zien omdat het vermelde boek nog niet gepubliceerd was in 1986 — ook in kopie in het algemene omroeparchief terug te vinden zijn. De studie van G. Boon weerlegt trouwens, zoals de auteurs menen te mogen stellen, op geen enkel punt mijn analyse. Om de heel eenvoudige reden dat het opzet van de studie van G. Boon op een totaal ander terrein lag dan het onze. Ook dit is dus vrij retorische kritiek.

---

(5) Zie J.C. BURGELMAN, *Problemen voor consultatie en wetenschappelijke relevantie van het, door de BRT en RTBF bewaarde, omroeparchief in België*, in *Bibliotheek en Archiefgids*, 1988, 64/3, p. 211-220 en *Idem*, in P. VANDEN EECKHOUT en E. WITTE, *Bronnen voor de studie van de hedendaagse Belgische samenleving*, Studiecentrum voor de Informatiebronnen betreffende de maatschappijwetenschappen, Antwerpen-Amsterdam, De Nederlandsche Boekhandel, 1986, p. 256-271.

Ter afronding van deze wel zeer Belgische manier waarop een wetenschappelijke diskussie wordt gevoerd, kan ik alleen maar besluiten met te stellen dat de auteurs van de «toelichting» verwijten formuleren die pertinent onjuist zijn, aangezien ze slaan op dingen die ik helemaal niet pretendeer te zullen zeggen, laat staan aan te tonen. Maar ik wil hier wel meteen expliciet aan toevoegen dat, als mijn artikel de indruk mocht hebben gewekt dat *Samoyède* op zich als verzetsinstantie zinloos was, ik dat zonder meer betreur en zelfs een spijtige zaak vind. Laat ik hier duidelijk stellen dat (zelfs) in mijn (jeugdige) ogen (waar de auteurs op alluderen) geen enkele verzetsdaad uit de tweede wereldoorlog *a priori* noch *a posteriori* zinloos is of was. Maar het punt is en vandaar ook mijn verbazing, dat ik dat nergens in mijn artikel beweer, aangezien daarin enkel interpretaties worden gemaakt inzake naoorlogse omroeppolitiek en omroepstrategie. Meer bepaald hoe na de oorlog een bepaalde konstellatie, waarbinnen *Samoyède* maar één (bescheiden) element was, werd gebruikt om de vooroorlogse aspiraties van bepaalde politici en omroepverantwoordelijken te realizeren. Daarover kan dan nog van mening worden verschild, maar dat is een andere zaak die met wetenschappelijke argumenten moet worden uitgeklaard.

Nergens wordt in mijn artikel de individuele inzet van de leden van *Samoyède* geëvalueerd, worden er uitspraken gedaan over het feitelijk verloop van deze missie of over het belang dat deze organizatie had in de kontekst van het verzet zelf. Laat staan dat ik daarover ook maar de minste appreciatie heb uitgesproken. In dat geval zou de kritiek van de auteurs van de «toelichting» wél volkomen terecht zijn.